

Gönderilme Tarihi (Received): 29/01/2020, Düzenlenme Tarihi (Revised):16/03/2020,

Kabul Tarihi (Accepted): 23/03/2020, Derleme (Compilation)

ULUSLARARASI HUKUK BAĞLAMINDA FIRAT KALKANI, ZEYTİN DALI VE BARIŞ PINARI HAREKÂTLARI

Gül Seda ACET İNCE¹

Özet

Türkiye uzun yıllar Batıya dönük dış politika izlemiş, Ortadoğu'yu ise bir tehdit olarak algılamıştır. 2000'li yıllarda değişen dış politika yaklaşımı ile bu algı değişmiştir. Bu dönemden itibaren bir tehdit kaynağı olarak görülen Ortadoğu ülkeleri artık ikili ilişkiler kurulabilecek, işbirliği yapılabilecek ülkeler olmuştur. Bölge ülkeleri ile ortak tarihi geçmiş ve coğrafi yakınlık bir bakıma bunu gerekli kılmıştır. Ortadoğu artık bir tehditten ziyade yeni bir fırsat alanı olmuştur. Bu değişim özellikle Mısır, Suriye, Irak ve İran gibi ülkelerle Türkiye arasında olumlu gelişmelere de zemin hazırlamıştır. Ancak bu olumlu hava Arap Baharının bölge ülkelerini etkisi altına almasıyla son bulmuştur. Arap Baharı ile Ortadoğu yeni ve oldukça sancılı bir döneme girmiştir. Suriye'de ise bu dönem çok daha şiddetli olmuş ve ülkede bir iç savaş başlamıştır. Bu iç savaştan kaynaklı otorite boşluğundan faydalanan IŞİD, PYD/YPG-PKK gibi terör örgütleri Türkiye sınırına yerleşmiş ve hem sınırda hem ülke genelinde kanlı eylemler gerçekleştirmiştir. Bu durum Türkiye'nin yeni bir güvenlik stratejisi ortaya koymasını zorunlu hale getirmiştir. Bu güvenlik stratejisi Türkiye'nin ulusal güvenliğini korumak adına terörle mücadele kapsamında sınır ötesi harekâtları da içeriyordu. Bu çalışmada Türkiye'nin ulusal güvenliğini sağlamak amacıyla Suriye'ye gerçekleştirdiği sınır ötesi askeri operasyonlar, uluslararası hukuk normları üzerinden değerlendirilecektir. Çalışmanın asıl vurgusu ise Fırat Kalkanı Harekâtı, Zeytin Dalı Harekâtı ve Barış Pınarı Harekâtlarının meşru müdafaa hakkı ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin ilgili kararları uyarınca gerçekleştirildiği ve bu bakımdan uluslararası hukuka uygun olduğudur.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Hukuk, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Sınır Ötesi Askeri Operasyon, IŞİD.

EUPHRATES SHIELD, OLIVE BRANCH AND PEACE SPRING OPERATIONS IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL LAW

Abstract

Turkey has followed west-facing foreign policy for many year sand has perceived the Middle East as a threat. This perception has changed with the foreign policy approach

¹Dr. Öğr. Üyesi, Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Doğanşehir Vahap Küçük MYO, sedaacet@hotmail.com, seda.acet@ozal.edu.tr. ORCID ID: 0000-0003-3329-7480

that changed in the 2000s. Since this period, Middle Eastern countries, which have been seen as a source of threat, have now been countries where bilateral relations can be established and co-operative. In a way, the common history of the countries of theregion and the geographical proximity has made it necessary in a way. The Middle East has now become a new area of opportunity rather than a threat. This change has also paved the way for positive developments between countries such as Egypt, Syria, Iraq and Iran and Turkey. However, this positive weatherended with the Arab Spring affecting the countries of the region. With the Arab Spring, the Middle East has entered a new and quite painful period. In Syria, however, this period has been much more violentand a civil war has started in the country. Taking advantage of the authority vacuum caused by this civilwar, terrorist organization ssuch as ISIS, the PYD/YPG-PKK have settled on the border with Turkey and carried outbloodyacts both at the border and across the country. This has made it necessary for Turkey to put forward a new security strategy. This security strategy included cross-border operations as part of counter terrorism to protect Turkey's national security. In this study, Turkey's cross-border military operations to Syria in order to ensure its national security will be evaluated based on the norms of international law. The main emphasis of the study is that the Euphrates Shield, Olive Branch and Peace Spring Operations and the peace spring operations were carried out in accordance with theright of self-defense and the relevant resolutions of the United Nations Security Counciland in accordance with international law in this respect.

Key Words: International law, United Nations Security Council, Cross-Border Military Operation, ISIS.

Giriş

Bir ülkenin silahlı kuvvetlerinin, kendini savunmak ve terör unsurlarıyla mücadele etmek adına operasyonlarını komşu bir ülkenin topraklarını da içine alacak şekilde genişletmesi anlamına gelen sınır ötesi askeri operasyon kavramı içeriği ve uygulanışı bakımından birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Sınır ötesi askeri operasyon herhangi bir uluslararası metinde yer almamasına rağmen bugüne kadar çeşitli amaçlarla birçok devlet tarafından kullanılagelmiştir. Bu amaçların en önemlisi ulusal güvenliği sağlamaktır. Bu bağlamda ülkelerin ulusal sınırları dışında başka bir ülke sınırı dahilinde ulusal güvenlik kaygısıyla gerçekleştirilen operasyonlar genel olarak “sınır ötesi askeri operasyon” kapsamında değerlendirilmektedir.

Türkiye, 1983 yılında Irak’ın kuzeyine hudut güvenliğini sağlamak amacıyla ilk defa sınır ötesi askeri operasyon düzenlemiştir (USAK,

2007: 26-27). Bölgede PKK terör örgütünün Türkiye için ulusal güvenlik sorunu teşkil etmesi nedeniyle düzenlenen bu operasyonlar havadan ve karadan yürütülmüştür. Irak sınırının beş kilometrelik ötesini içine alan bu operasyonlarda hedef PKK terör örgütünün kampları olmuştur (Aljazeera.com, 2011). Türkiye bu tarihten itibaren birçok defa sınır ötesi askeri operasyon seçeneğini kullanmak durumunda kalmıştır.

Türkiye, Suriye iç savaşından derinden etkilenmiş ve zarar görmüştür. İlerleyen süreçte Suriye sınırında bulunan illerde ve Türkiye genelinde terör saldırıları düzenlenmiş ve çok sayıda Türk vatandaşı hayatını kaybetmiştir. Bu gelişmeler üzerine Türkiye, hem vatandaşlarının hem de sınırının güvenliğini sağlamak amacıyla Suriye'ye yönelik ilk olarak 2016 yılında Fırat Kalkanı Harekâtı'nı başlatmıştır. Suriye'nin Cerablus ve El-Bab kentlerine gerçekleştirilen ve yaklaşık 200 gün süren operasyon başarılı olmuş ve büyük bir alan terör unsurlarından temizlenmiştir.

Fırat Kalkanı Harekâtı başarılı bir şekilde tamamlanmıştır. Ancak Suriye'de iç savaş sona ermemiş Türkiye'ye karşı tehditler de son bulmamıştır. Bu sefer Fırat Kalkanı Harekâtı ile aynı amaçla Suriye'nin Afrin kentinde 2018 Ocak'ta Zeytin Dalı adında yeni bir harekât başlatılmıştır. Asıl amacı sınırımıza yönelik düzenlenen saldırıları sonlandırmak ve sivillerin güvenliğini korumak olarak açıklanan operasyonlar 18 Mart 2018'de sonlandırılmıştır.

Türkiye'nin sivillere karşı büyük bir hassasiyet ve özveri gerçekleştirdiği iki operasyon büyük ölçüde hedeflerine ulaşmıştır. Büyük bir bölge terörden arındırılmıştır. Ancak Suriye'de ki iç savaş son bulmamış ve Türkiye açısından tehdit artarak devam etmiştir. Bu nedenle Ekim 2019'da Barış Pınarı Harekâtı olarak isimlendirilen üçüncü bir operasyon başlatılmış ancak henüz bir bitiş tarihi ilan edilmemiştir.

Türkiye'nin son dönemde gerçekleştirdiği bu operasyonlar uluslararası kamuoyunda tepki ile karşılanmıştır. Bu tepkiler Türkiye'ye karşı yaptırım uygulama boyutuna ulaşmıştır. Ancak ifade edilmelidir ki uluslararası kamuoyunun gösterdiği bu tepki yersizdir. Buna karşın Türkiye'nin, operasyonlarının uluslararası hukuka uygunluğunu ortaya koyacak birçok tezi vardır. Bu anlamda operasyonların meşruiyetinin ortaya konulması önemlidir; nitekim dış politikada Türkiye'ye karşı bir yaptırım bahanesi ile kullanılmasının önüne geçmek adına bu gereklidir ve bu gerekliliği yerine getirmek bir görevdir.

Bu çalışma, Arap Baharı sonrası Türkiye'nin Suriye'ye gerçekleştirdiği sınır ötesi askeri operasyonların uluslararası hukuka uygunluğunun değerlendirmesini içermektedir. Bu bağlamda çalışmanın birinci bölümünde sınır ötesi askeri operasyon kavramı ve kavramının hukuki boyutu ele alınacaktır. İkinci bölümde, Türkiye tarafından Suriye'ye gerçekleştirilen sınır ötesi askeri operasyonlar (Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı) ele alınacak ve ayrıntılandırılacaktır. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise bu operasyonların BM Şartı ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) kararları kapsamında nasıl bir meşruiyet zeminine kavuşturulabileceği uluslararası hukuk normları üzerinden incelenecek ve değerlendirilecektir.

1. Sınır Ötesi Askeri Operasyon Kavramı ve Hukuki Boyutu

Sınır ötesi askeri operasyon, egemen bir devletin silahlı kuvvetlerinin, kendini savunmak ve terör unsurlarıyla mücadele etmek adına operasyonlarını ulusal sınırları dışında gerçekleştirdiği, bunu siyasi otoritenin kararı ve onayı ile uygulamaya koyduğu ve güç kullanımını esas alan askeri bir faaliyet ya da faaliyetler bütünüdür (unhcr.org). Sınır ötesi askeri operasyonlar sadece karadan, havadan ve denizden olabileceği gibi bunların birkaçını ya da tamamını da içerebilir. Ayrıca operasyonlar süre olarak sınırlı ya da belirsiz bir süre içinde

gerçekleştirilebilir ki burada esas olan operasyonun amacı ve bu amaca ulaşılma kapasitesidir. Aynı zamanda sınır ötesi operasyonlar kapsadığı alan olarak bir bölgeyi ya da ülkenin tamamını da kapsayabilir (Slim ve Gillard: 2013: 6).

Uluslararası hukukta bir metinde yer almasa da meşru sınırlar çerçevesinde sınır ötesi askeri operasyon icra etmenin diğer bir şekli insani müdahale kapsamında gerçekleştirilen operasyonlardır. Tamamen insani amaçlarla bir devletin başka bir devlet sınırları dahilinde gerçekleştirdiği bu operasyonların asıl hedefi insan hakları ihlallerinin önlenmesidir (Buchanan, 2003: 130). Bu anlamda insani müdahale amacı ve icrası bakımından sınır ötesi askeri operasyonlardan farklıdır ve tamamen insani amaçlarla insani krizlerin yaşandığı durumlarda gerçekleştirilmektedir. Ancak insani müdahale konusu bu çalışmada ayrıntılandırılmayacak, bunun yanında çalışmanın konusunu oluşturan sınır ötesi askeri operasyon kavramı “sınır ötesi operasyon” olarak kullanılacaktır.

Sınır ötesi operasyonlar muhteviyatı açısından hukuksal olarak ehemmiyet ve ciddi bir hassasiyet gerektirmektedir. Nitekim sınır ötesi operasyonlar devletlerin egemenliği ve kuvvet kullanma yasağı gibi uluslararası hukukun temel ilkelerine aykırılık arz etmektedir. Çünkü sınır ötesi operasyon bir devletin silahlı kuvvetlerini kullanarak başka bir devletin egemenlik sahasına girilmesini ifade eder ve dolayısıyla devletlerin birbirlerine müdahalesi sonucunu doğurmaktadır.

Sınır ötesi operasyon uluslararası hukukta olduğu gibi uluslararası ilişkiler disiplininin de tartışmalı konularının başında gelmektedir (Gillard, 2013: 351). Bunun en önemli nedeni kavramın genel kabul görmüş hukuki bir tanımı olmaması, amaç ve sınırlarının hukuk çerçevesinde çizilememiş olmasıdır (Murphy, 2009). Nitekim uluslararası hukukun temel metinlerinden olan BM Şartında doğrudan

sınır ötesi operasyon kavramı ile ilgili herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Hatta BM Şartında yer alan bazı maddeler ile sınır ötesi operasyon kavramı çok büyük tezatlıklar içermektedir. Bu tezatlıkları ortaya çıkarmak adına BM Şart'ının ilgili maddelerini incelemek gerekmektedir.

BM Şartı 2/4. Maddesinde (treaties.un.org: 2/4) de ifade edilen “Kuvvet Kullanmama ilkesi” devletlerarası uyuşmazlıkların uluslararası güvenliği tehdit ettiği hallerde bu uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesini ve devletlerin kuvvet kullanmaya başvurmadan kaçınmalarını ifade eder.

Aynı şekilde şartın 33. Maddesi (treaties.un.org: 33) uluslararası güvenliği tehlikeye düşürecek uyuşmazlıkların tarafları olan devletleri, bu uyuşmazlıkların çözümü için kuvvet kullanmaya varmayan tedbirleri (görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaşma, hakemlik ve yargısal çözüm yolları) uygulamaya teşvik etmektedir. Yine BM Şartı 2/7. Maddesi (treaties.un.org: 2/7) “Devletlerin iç işlerine karışmama ilkesini yani bir devletin, başka bir devletin toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığına karşı herhangi bir müdahaleden kaçınmasını belirtmektedir.

Uluslararası barış ve güvenliği korumak amacıyla oluşturulan ve temel ilkesi kuvvet kullanmama ve iç işlerine karışmama olan BM Şartı'nda yine bu ilkeleri bloke eden istisnalar da yer almaktadır. Bunlar Şart'ın 51. Maddesi (treaties.un.org: 51) uyarınca kuvvet kullanılması ve doğrudan BMGK kararı ile kuvvet kullanma durumudur. BM Şartı 51. Madde meşru müdafaaı ifade etmektedir. Buna göre, BM üyesi bir devlet silahlı bir saldırıya maruz kaldığında kendini koruma hakkına sahiptir. Meşru müdafaaı ifade eden bu hak BMGK konu ile ilgili önlem alana kadar geçerlidir ve bu hakkını kullanan devletler durumu BMGK'ye bildirmekle yükümlüdür (Hufnagel, Harfield ve Bronitt, 2012: 212).

51. Madde kapsamında bugüne kadar birçok defa sınır ötesi operasyon gerçekleştirilmiştir. Ancak, özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından meşru müdafaa hakkının devletler tarafından daha esnek yorumlandığını görmekteyiz. Hatta bu dönemde 51. Maddede yer alan “silahlı saldırı şartının” (Hufnagel, Harfield ve Bronitt, 2012: 212) daha geniş yorumlandığını, devlet dışı örgütlerin eylemlerinin de birer silahlı saldırı olarak kabul edildiğini ve bu noktada devletlerin bu örgütlet karşısında da meşru müdafaa haklarını kullanabildiklerini görmekteyiz. Türkiye'nin gerçekleştirdiği Fırat Kalkanı Harekâtı, Zeytin Dalı Harekâtı ve Barış Pınarı Harekâtları da bu kapsamda değerlendirilmelidir.

2. Fırat Kalkanı Harekâtı

Suriye’de yaklaşık on yıldır devam eden iç savaş birçok insani sorunu da beraberinde getirmiştir. Suriye İnsan Hakları İzleme Örgütü verilerine göre yarım milyondan fazla insanın ölümüne (euronews.com, 2012), savaş öncesi 22 milyon olan toplam nüfusun yaklaşık 8 milyonun yerinden olmasına ve 15 milyona yakın Suriyelinin insani yardıma muhtaç olmasına (bbc.com, 2018 ve cfr.org, 2019) sebep olan bu savaşın etkisi sadece Suriye ile sınırlı kalmamıştır. Suriye’deki bu iç savaş diğer uluslararası aktörlerin dâhil olmasıyla sınırları aşmış ve uluslararasılaşmıştır.

Suriye’deki iç savaş sadece insani değil aynı zamanda güvenlik krizlerine neden olmuştur. Bu krizde Esad rejiminin otoritesinin azalması ile ortaya çıkan idare edilemeyen alanlar ortaya çıkmış ve bu alanlar ilerleyen süreçte terörist grupların yerleşme ve organize olmaları için uygun bir ortam sağlamıştır (Hinnebusch, 2017: 33-34). IŞİD bu örgütlerin en tehlikelisi olarak dünyanın karşısına çıkmış ve kısa sürede küresel ölçekte kanlı terör saldırıları gerçekleştirmiştir (Taylor, 2016: 5). Türkiye’de 2015 yılında Yargıtay tarafından da bir terör örgütü olduğu

kabul edilen (Yargıtay, Esas No: 2015/3515, Karar No: 2015/2323) IŞİD ilerleyen zamanda dünya çapında kanlı terör eylemleri düzenlemiştir.

Suriye’de başlayan ve zamanla şiddetlenen iç savaştan en fazla etkilenen ülke Türkiye olmuştur. Türkiye sınır komşusu olduğu Suriye tarafından birçok saldırıya hedef olmuş ve bu saldırılar zamanla ulusal güvenliği tehdit eder boyuta ulaşmıştır. Bu durum karşısında Türkiye Fırat Kalkanı Harekâtı adında askeri bir operasyon başlatma kararı almıştır (Kardaş, 2014).

Fırat Kalkanı Harekâtı, 24 Ağustos 2016 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ve Suriye’de rejim muhalifi grupların² katılımıyla başlamıştır (Ulutaş ve Duran: 2016, 14). Suriye’nin Halep-Cerablus kentini küresel boyuta ulaşan IŞİD, PYD/YPG-PKK gibi terör unsurlarından temizlenmesi amacıyla başlatılan operasyonlar 29 Mart 2017’de son bulmuştur.

Fırat Kalkanı Harekâtı başladığı andan itibaren uluslararası kamuoyunda tepki almıştır. Uluslararası kamuoyuna göre, Fırat Kalkanı Harekâtı hızlıca, üzerinde düşünülmeden başlatılmış. Ancak bu doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü bu harekâtı zorunlu kılan bir takım gelişmeler yaşanmıştır. Sınırda bulunan yerleşim yerleri IŞİD tarafından birçok defa bombalanmış hatta saldırılar sadece bu bölge ile sınırlı kalmamıştır. Türkiye’nin birçok ilinde de bombalamalar, canlı bombalar ve doğrudan saldırılar şeklinde terör saldırıları gerçekleştirilmiş -Gaziantep ve Atatürk Hava Alanı saldırıları bunlardan bazıları- ve bu saldırılarda birçok Türk vatandaşı zarar görmüştür.

Fırat Kalkanı Harekâtının nedenini sadece bu terör saldırılarına bağlamak doğru bir yaklaşım değildir. Harekâta zemin hazırlayan en önemli gerekçe Türkiye devletinin varlığına doğrudan kast edilmesidir. Öyle ki

---

²Sultan Murad Tugayı, Şamlılar Cephesi, Feylak eş-Şam, Ceş el-Nasr, Ceş el-Tahrir, Hamza Fırkası, Liva el-Mutasım, Nureddin Zengi Tugayı, 13. Tümen ve Liva Sukur el-Cebel.Acun, 2016.

bu süreçte zaten otuz yılı aşkın bir süredir Türkiye’de varlık gösteren terör örgütü PKK ve bunun Suriye’deki uzantısı olan PYD/YPG unsurları ile beraber hareket etmesi büyük bir tehdit olmuştur. Hatta bunlar bölgede bir terör devleti kurmaya yeltenmiş ve hatta özerk yönetimler-kantonlar-teşkil etmeye başlamışlardır (Leigh, 2014). Bütün bu gelişmeler Türkiye’nin bekası için bölgeye askeri bir operasyon düzenlemesini zorunlu kılmış ve Türkiye varlığını tehdit eden bu gelişmeler karşısında son çare olarak bir askeri harekât seçeneğini uygulamaya geçirmiştir.

Fırat Kalkanı Harekâtı başlar başlamaz gerek siyasiler gerekse de TSK tarafından kamuoyu sürekli bilgilendirilmiştir. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Tanju Bilgiç: “Fırat Kalkanı Harekâtının amacı bellidir ve bölgedeki terör belası Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını rahatsız etmeyecek noktaya geriletilinceye kadar sürecektir” (hürriyet.com, 2016 ve mfa.gov, 2016) diyerek operasyonun amacı net bir şekilde ifade etmiştir. Bu bilgilendirilmelerde harekâtın ilk amacı sınır hattının terör unsurlarından temizlenmesi olarak açıklanmışsa da harekâtın çok daha stratejik amaçlarla gerçekleştirilmiş olduğu da açıktır. Bunlar (Jager, 2016 ve Orhan, 2016: 17-18):

- Türkiye’nin toprak bütünlüğünü ve egemenliğini garanti altına almak,
- Sınır bölgesindeki terör unsurlarını bertaraf etmek ve vatandaşların güvenliğini sağlamak,
- PYD/YPG-PKK’nın Suriye’nin Kuzeyinde bir terör devleti kurmasını engellemek,
- Türkiye’ye yeni sığınmacı gelişini önlemek ve Türkiye’deki bulunan Suriyelileri bu güvenli bölgelere geri dönüşünü sağlamak.
- Suriye’nin kuzeyinde güvenli bölge oluşturmak (Tharoor, 2016).

Fırat Kalkanı Harekâtı üç aşamada gerçekleştirilmiştir (Taşdemir, Özer, 2017: 57). İlk aşama, sınır hattının başta IŞİD olmak üzere diğer terör unsurlarından temizlenmesi, ikinci aşama, güvenli bölge oluşturulması ve genişletilmesi üçüncü ve son aşama El-Bab ve Cerablus'un IŞİD'den temizlenmesi olmuştur. TSK'nin oldukça sistematik yürüttüğü ve sivilleri koruyarak gerçekleştirdiği bu operasyonlarda yukarıdaki aşamalar başarıyla tamamlanmıştır. Bahsedilen alanlar IŞİD'in elinden kurtarılmış ve Türkiye'deki çok sayıda Suriyelinin geri dönüşü sağlanmıştır (trttürk.com (a), 2019).

Fırat Kalkanı Harekâtı Türkiye açısından birçok olumlu sonuç doğurmuştur. 29 Mart 2017'de yani operasyonların tamamlandığı gün Milli Güvenlik Kurulu (MGK)'da harekâta dair sınır güvenliğinin sağlandığı çok sayıda IŞİD'li teröristin etkisiz hale getirildiği, büyük bir alanın terörden temizlendiği, Suriyelilerin ülkelerine güvenle dönebilecekleri ifade edilmiştir (mgk.gov, 2017). Bu harekât Türkiye'nin uluslararası kamuoyuna da önemli bir mesajı olmuştur. İnanılanın aksine Türkiye'nin Suriye'den herhangi bir toprak elde etme amacının olmadığı ve harekâtın, amaçlarına uygun yürütülüp sonlandırıldığı bunun ispatı olmuştur. Ancak bu harekât Suriye'deki iç savaşın sonunu getirmemiş ve Suriye'nin her yerine sıçrayan çatışmalar bütün şiddetiyle devam etmiştir. Bu da Türkiye'ye yönelik yeni tehditlerin varlığına ve yeni bir harekâtın başlama ihtimaline işaret etmektedir.

3. Zeytin Dalı Harekâtı

Devletlerin asli görevi kendi varlık ve bağımsızlıklarını korumak ve vatandaşlarını her türlü tehlikeden uzak tutmaktır. Bu bağlamda devletler ulusal sınırları dahilindeki güvenlikten sorumludur. Ancak bazı durumlarda ulusal güvenliği korumak için devletlerin bu sorumluluğu sınır ötesini de içerebilmektedir. Türkiye 2013'ten beri sınır ötesinden gelen saldırılara maruz kalmış ulusal güvenliğini korumak adına 2016'da

Fırat Kalkanı Harekâtını gerçekleştirmiştir. Cerablus ve El-Bab'ın terör unsurlarından temizlenmesiyle amacına ulaşan bu harekât büyük ölçüde başarılı olmuştur. Fakat bu harekât Suriye'deki iç savaşı bitirmek ve sınır güvenliğini tamamen sağlamak noktasında yeterli olmamıştır. Bu nedenle 20 Ocak 2018 tarihinde Zeytin Dalı Harekâtı adında yeni bir sınır ötesi harekât başlatılmıştır.

Fırat Kalkanı Harekâtı ile terör unsurlarından temizlenen Cerablus, Azez ve El-Bab'da yaşam normale dönmeye başlamış sınır güvenliği bir nebze de olsa sağlanabilmiştir. Ancak güney sınırımızın en uç noktası olan Afrin'de terör faaliyetleri ciddi boyutlara ulaşmıştır. Hatta bölgede PYD/YPG-PKK bir "Afrin Kantonu" oluşturmayı hedeflemiştir. Ayrıca bura konumu itibariyle örgüt tarafından Akdeniz'e açılan bir kapı olarak görülmüş ve aynı zamanda yeni terörist faaliyetlerin planlanması ve organizesi için bir üs olarak kullanılmıştır (Özçelik ve Acun, 2018: 12) ve bütün bunlar çok ciddi ulusal güvenlik problemi yaratmıştır. Bu nedenle Afrin'de 2012'den beri var olan PYD/YPG-PKK tehdidini ortadan kaldırmak ve bölgeyi güvenli hale getirmek için öncelikle müzakere yöntemine başvurulmuş (Ünal, 2018) ancak Türkiye'nin müzakere çabaları uluslararası toplumda bir karşılık bulmamıştır. Bu sorunların müzakere yoluyla da çözülememiş olması Türkiye'yi son çare olan askeri müdahale kullanmaya mecbur bırakmıştır.

Fırat Kalkanı Harekâtında olduğu gibi Zeytin Dalı Harekâtı öncesinde ve sırasında gerek siyasiler gerekse TSK tarafından kamuoyu sık sık bilgilendirilmiştir. Harekât TSK'nin resmi sitesinde "TSK tarafından sınırlarımızda ve bölgede güvenlik ve istikrarı sağlamak amacıyla, Suriye'nin kuzeybatısında Afrin bölgesinde, PYD/YPG-PKK ve IŞİD'e mensup teröristleri etkisiz hale getirmek, dost ve kardeş bölge halkını bunların baskı ve zulmünden kurtarmak üzere, 20 Ocak 2018 saat

17.00'den itibaren “Zeytin Dalı Harekâtı” başlatılmıştır (tsk.tr, 2018)” açıklamasıyla harekâtın başladığı resmen ilan edilmiştir.

Fırat Kalkanı Harekâtı’nda olduğu gibi Zeytin Dalı Harekâtı’nın da amacı salt sınır güvenliği değildir. Burada konu ülkenin bekasıdır. Çünkü Suriye’nin güneyinde terör örgütleri “Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi” adında özerk bir yönetim ilan etmiş ve siyasi bir oluşum başlatmıştır (Durgun, 2018). Türkiye dâhil hiçbir ülke bu yapıyı tanımamıştır ancak bu yapı ilerleyen süreçte bölgede bir terör devletinin ilk adımı haline de dönüşebilirdi. Bu noktada Türkiye hem yeniden böyle bir siyasi oluşumu engellemeyi hem de diğer her türlü terör faaliyetlerini sonlandırmayı amaçlamıştır (Karabat, 2014).Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan da her fırsatta “Suriye'nin kuzeyinde bir terör devletinin kurulmasına müsaade etmeyeceğiz (tccb.gov, 2018)” diyerek bu yönetimi reddetmiş yeni operasyonların da haberini vermiştir. Bu bağlamda harekâtın amacı resmi olarak Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’nün tarafından şu şekilde açıklanmıştır (cnnturk.com: 2018):

- Terör tehdidinde olan alanın ÖSO güçlerine geçmesini sağlamak,
- Akdeniz’e ulaşmaya çalışan terör örgütlerini engellemek,
- Suriye sınır hattının tamamının güvenliğini sağlamak,
- PYD/YPG-PKK’nın birlikte hareket ederek Türkiye’ye sızmalarını önlemek,
- Fırat Kalkanı Harekâtı ile oluşan ortamın devamını sağlamak,
- Afrin ve Tel Rıfat bölgesinin kontrolünü ele geçirerek Suriyelilerin dönmelerini sağlamak,
- “Terör koridoru” projesini ortadan kaldırmak.

Zeytin Dalı Harekâtı Türkiye’nin gerçekleştirdiğini en kapsamlı harekâtlarından biri kabul edilebilir. Harekât sırasında kullanılan üstün teknoloji operasyonun gidişatını olumlu yönde etkilemiştir. Bu harekâta

milli imkânlarla geliştirilen silahlı/silahsız insansız hava araçlarının (İHA-SİHA)önemli katkı sağladığı da ifade edilmelidir ki (Özçelik ve Acun, 2018: 31) resmi açıklamalarda bunu teyit etmiştir.

Zeytin Dalı Harekâtı Türkiye'nin yıllarca süregelen terörle mücadelesinde önemli bir adımdır. Bu harekâtla Türkiye sivillere ve sivil yerleşim alanlarına zarar vermeden sadece terör unsurlarını hedef almıştır. Ayrıca uluslararası kamuoyundaki görüşün aksine Türkiye Suriye'den herhangi bir toprak elde etme amacında olmamıştır ki Cumhurbaşkanı Erdoğan da “Suriye'nin topraklarında bizim gözümüz yok; Suriye'yi bölüp parçalamak isteyenlerin karşısında duruyoruz” (iletişim.gov, 2018) diyerek sık sık bunu dile getirmiştir. Harekât Afrin'in terör unsurlarından temizlenmesinin ardından Çanakkale Şehitlerine ithafen 18 Mart 2018 Çanakkale Şehitlerini Anma gününde son bulmuştur.

Zeytin Dalı Harekâtı birçok yönden Türkiye açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Türkiye'nin yerli ve milli silahları ile gerçekleştirdiği ve terörle mücadele anlamında büyük başarı elde edildiği önemli bir adım olmuştur. Bu, Türkiye'nin bölgede önemli ve etkili bir aktör olduğunu bir kere daha ortaya çıkarmış hem askeri hem de diplomatik önemli bir başarı olarak tarihimizde yerini almıştır.

4. Barış Pınarı Harekâtı

Suriye'deki iç savaş başta Türkiye olmak üzere bölge ülkeleri etkilemeye devam etmektedir. Suriye'de kötüleşen durum Türkiye'yi yeniden harekete geçmeye mecbur bırakmış ve 2019'un son aylarında yeni bir harekât başlatılmıştır.

9 Ekim 2019'da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan “Türk Silahlı Kuvvetlerimiz Suriye Milli Ordusu'yla birlikte Suriye'nin kuzeyinde PYD/YPG-PKK ve IŞİD terör örgütlerine karşı Barış Pınarı Harekâtı'nı

başlatmıştır. Amacımız güney sınırimızda oluşturulmaya çalışılan terör koridorunu yok etmek ve bölgeye barış ve huzuru getirmektir (aa.com, 2019)." diyerek Suriye'ye yeni bir harekât başlatıldığını açıklamıştır. Aynı şekilde, Milli Savunma Bakanlığı resmi sitesinde de "Fırat Kalkanı Harekâtı ve Zeytin Dalı Harekâtı'nda olduğu gibi, harekâtın planlama ve icrasında sadece teröristler ile bunlara ait barınak, sığınak, mevzii, silah, araç ve gereçler hedef alınmakta, sivil/masum kişilerin ve harekât bölgesindeki tarihi, kültürel, dini yapılar, altyapı tesisleri ile bölgede bulunması muhtemel dost ve müttefik ülke unsurlarının zarar görmeden yürütülecek olan Barış Pınarı Harekâtı başlatılmıştır" (msb.gov, 2019). Açıklamalarıyla başladığı duyurulan harekâtın henüz resmi bir bitiş tarihi ilan edilmemiştir (cnnturk.com, 2019).

Barış Pınarı Harekâtında da diğerlerinde olduğu gibi amaç ve hedefler açıkça ifade edilmiştir. Buna göre, sınırlarımızın güvenliğini sağlamak ve güney sınırimızda terör koridorunu ve bir terör devletinin kurulmasını önlemek, IŞİD ve PYD/YPG-PKK başta olmak üzere ulusal güvenliğimize tehdit oluşturan terör örgütlerini etkisiz hale getirmek, Türkiye'de bulunan Suriyelilerin evlerine ve topraklarına dönüşleri için imkân sağlamak (hürriyet.com, 2019) harekâtın başlıca nedenleri olarak duyurulmuştur. Harekât kapsamında Fırat Nehri'nin doğusundaki Ayn El Arab, TelAbyad ve Rasulayn ilçeleri ile Deyrizor'un kuzey kesimleri yaklaşık 30 kilometrelik alandaki terör unsurları hedef alınmış (sabah.com, 2019) ve imha edilmiştir (erusam.erciyes.edu, 2019). Barış Pınarı Harekâtı ile ilgili gelişmeler başta NATO ve BM olmak üzere uluslararası kamuoyuyla paylaşılmış ve gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Kısa bir süre sonra birçok devlet harekâta ilişkin görüşlerini bildirmiştir. Buna göre, aralarında Fransa, İngiltere, İran ve Almanya'nın da olduğu çok sayıda ülke operasyonu kınamış ve biran önce durdurulması gerektiğini bildirip harekâtı kınarken, Pakistan, Azerbaycan

ve Katar gibi ülkeler ise operasyonu desteklediğini duyurmuştur (stratejikortak.com, 2019). ABD ise harekâta en fazla tepki gösteren ülke olmuş ve harekâtın başlamasından kısa bir süre sonra Türkiye'ye ağır yaptırımlar içeren bir tasarıyı temsilciler meclisinde kabul etmiştir (bbc.com (a)).

Türkiye hızla harekâta devam ederken (harekâtın başlamasından 100 saat gibi kısa bir süre sonra 109 kilometrekarelik terörden alan temizlenmiş, toplam 525 terörist etkisiz hale getirilmiş), uluslararası kamuoyunda Türkiye aleyhine algı yaratılmaya çalışılıyordu ve sivillere zarar verildiği yönünde doğruyu yansıtmayan görüntüler dünyaya servis ediliyordu. Ancak, oldukça sistemli ve hızlı bir şekilde ilerleyen TSK sivillere zarar vermeden belirtilen bölgeleri büyük ölçüde terör unsurlarından temizlemeyi başarmıştır (stratejikortak.com, 2019).

Türkiye'nin operasyonları sahada başarılı bir şekilde devam ederken diplomatik alanda da önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Türkiye hem ABD hem de Rusya ile Suriye sorununu çözmeye yönelik bir takım görüşmeler yürütmüş ve anlaşmalar imzalanmıştır. Bu bağlamda, 17 Ekimde ABD-Türkiye arasında Suriye'nin kuzeydoğusunda oluşturulmak istenen güvenli bölge konusunda 13 maddelik bir anlaşma imzalanmıştır (bbc.com(b), 2019).

Birçok yönden önemli olan bu anlaşmanın 11. ve 12. Maddelerine ayrıca değinmek gereklidir. Buna göre, anlaşmanın 11. Maddesinde “Türk tarafı Barış Pınarı Harekâtı'na, güvenli bölgeden PYD/YPG'nin 120 saat içinde geri çekilmelerini teminen ara verecektir. Barış Pınarı Harekâtı, bu geri çekilmenin tamamlanmasını müteakip durdurulacaktır.” ifadesi yer almaktadır. Yine aynı anlaşmanın 12. Maddesinde “Barış Pınarı Harekâtı'na ara verildiğinde ABD, 14 Ekimde hayata geçirilen yaptırımlara ilavelerini getirmeme ve Kongre nezdinde uygun şekilde çalışmalar ve istişareler yürüterek Suriye'de barış ve güvenliği tesis

etmek üzere çabalayacaktır.” denilmektedir. İki ülkenin anlaşması kapsamında 120 saatin ardından çekilme gerçekleşirse, harekât durdurulacak ve ABD’nin uygulamaya koyduğu ve koyacağı bütün yaptırımlar sonlandırılacaktır. Ancak 120 saatin ardından bölgede tamamen bir çekilme olmamış hatta bugün bile bahsedilen bölgeden Türk askerlerinin şehit haberleri gelmeye devam etmektedir.

Türkiye’nin Suriye krizine yönelik diplomatik çabaları ABD ile sınırlı kalmamış ilerleyen süreçte Rusya ile de bir anlaşma imzalanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Putin’in Soçi Zirvesi sonrası imzaladığı anlaşmaya göre (Köker, 2019): İki ülkenin Tel-Abyad ve Resul-Ayn’ı içine alan 32 kilometreli alanda Barış Pınarı Harekâtı devam edecek ve var olan statüko muhafaza edilecektir. Aynı zamanda ifade edilen alanlarda Türk-Rus ortak devriyeleri karara bağlanmış ve terör unsurları ile birlikte mücadele tedbirleri görüşülmüştür. İki ülke Suriye’de siyasi ve kalıcı bir çözümü de görüşmüş ve anayasa yapımında eşgüdümlü çalışacaklarını belirtmiştir. Ancak ABD hem de Rusya ile yapılan anlaşma koşulları tam olarak sağlanamadığı da resmi makamlarca ifade edilmiştir. Şu an TSK güçleri hem mayın temizleme faaliyeti hem de bölgede yaşamın eski haline dönmesi için çalışmalarına devam etmektedir.

Barış Pınarı Harekâtı ile Türkiye başarılı operasyonlarına bir yenisini daha eklemiştir. Kısa sürede Fırat’ın doğusu olarak ifade edilen alanlardaki terör unsurları büyük ölçüde temizlenmiş ve burada bir terör devleti kurma projesi çökmüştür. Bu harekâtının diğer bir önemi ise Türkiye’nin hem sahada hem de diplomatik anlamda gösterdiği başarıdır. Barış Pınarı Harekâtı başladıktan sonra bir hafta arayla hem ABD ile hem de Rusya ile bir anlaşma imzalanması da bunun göstergesi olmuştur. Türkiye, Suriye’deki sorunun çözülmesi adına diplomasiyi de hiçbir zaman ihmal etmemiştir.

5. Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekâtlarının Uluslararası Hukuk Kapsamında Değerlendirmesi

BM sistemi meşru müdafaa hakkı ve BMGK kararları istisna olmak kaydıyla kuvvet kullanmayı yasaklamaktadır (Greenwood, 2002: 301-302). Bu başlık altında kuvvet kullanma yasağının istisnaları bağlamında Türkiye'nin Suriye'ye gerçekleştirdiği sınır ötesi harekâtların meşruluğu ve uluslararası hukuka uygunluğu değerlendirilecektir.

Kuvvet kullanma yasağının birinci istisnası 51. Maddeye göre (treaties.un.org: 51), bir eylemin meşru müdafaa kapsamında değerlendirilebilmesi için bir takım şartlar gereklidir (O'Connel, 2015: 45). Bu şartlardan öncelikli olanlar silahlı bir saldırının mevcudiyeti ve gerçekleştirilen eylemin kısa sürede BMGK'ye bildirilmesidir. 51. Maddenin geçerlilik kazanması için gerekli olan diğer belirleyici şartlar (Aral, 1999: 26-30) ise, eylemin gerekliliği, aciliyeti ve orantılılığıdır.

Türkiye'nin ilk olarak 2016'da Suriye'ye gerçekleştirdiği operasyonlar uluslararası toplumda birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Ancak bu tartışmalar oldukça yersiz ve haksızdır. Çünkü bu tartışmalar karşısında Türkiye'nin tezleri oldukça güçlüdür. Öyle ki 51. Maddenin "silahlı saldırı" şartı (Gonzalez, 2015: 133-134) Türkiye'nin 2010'dan itibaren çok defa maruz kaldığı bir durumdur.

Türkiye yaklaşık on yıldır birçok defa saldırıya uğramış ve çok sayıda vatandaşını kaybetmiştir. Ancak burada belirtilmelidir ki bu saldırılar doğrudan Suriye'nin resmi hükümetinden olmamıştır. Bu durum geleneksel görüşü savunanlara göre silahlı saldırı şartının gerçekleşmesini engellemektedir. Çünkü geleneksek görüşe göre devlet dışı aktörlerin gerçekleştirdiği eylemler silahlı saldırı olarak değerlendirilmemektedir (Akutay ve Ateş, 2013: 140). Ancak değişen

konjektör, terör örgütlerinin etkisinin artmasına ve saldırı-savaş-kavramlarının da değişmesine neden olmuştur (Schmitt, 2013: 747).

11 Eylül saldırıları sonrası BMGK’de alınan 1368 (S/RES/1368) ve 1373 (S/RES/1373) sayılı kararlarda silahlı saldırı durumu oldukça geniş yorumlanmış ve devlet dışı aktörlerin eylemleri de silahlı saldırı kapsamında değerlendirilmeye başlamıştır. Özellikle o dönemde ABD’nin işine oldukça yarayan bu gelişme diğer devletler için de terörle mücadeleyi kolaylaştırıcı bir adım olmuştur. Bu bağlamda Türkiye’nin Suriye’de başta IŞİD olmak üzere diğer terör örgütlerinden birçok defa doğrudan terör eylemlerine³ maruz kalması ve bu nedenle harekete geçmesi bu kapsamda değerlendirilmelidir. Başka bir deyişle burada Türkiye’nin en doğal hakkı olan meşru müdafaa hakkını kullanması tartışmasız bir gerekliliktir.

51.Maddenin hayata geçirilmesinin bir diğer şartı da BMGK’ye bildirimdir ki Türkiye en başından meşru müdafaa hakkını kullandığını başta BM olmak üzere NATO ve uluslararası toplum ile paylaşmış (bbc.com(c), 2019)ve gerekeni yapmıştır. Suriye operasyonlarını gereklilik ve aciliyet şartı bağlamında da değerlendirmek gerekirse, Türkiye’nin yaşadığı terör saldırıları ve bu saldırılardan gördüğü zararlar gereklilik ve aciliyet şartı ile yakından ilgilidir. Başka bir deyişle bu harekâtlar gereklilik ve aciliyet şartını sağlamaktadır.

Bununla beraber Türkiye’nin orantılılık şartı çerçevesinde de hareket ettiğini ifade etmek yanlış olmaz. Türkiye operasyonları boyunca sivillere, sivil yerleşim alanlarına karşı azami önem göstermiştir(trturk.com (b), 2019).Nitekim Türkiye’nin Suriye’de bulunmasının tek amacı bölgeden terörü temizlemektir. Uluslararası

³ 6 Ocak 2015 Sultanahmet’te bombalı saldırı, 18 Mayıs 2015 Adana ve Mersin’de Halkların Demokratik Partisi (HDP)’ne yapılan bombalı saldırı, 20 Temmuz 2015 Suruç saldırısı, 10 Ekim 2015 Ankara Patlaması, 19 Mart 2016 Taksim saldırısı, 1 Mayıs 2016 Gaziantep Şehitkamil ilçesi saldırısı, 28 Haziran 2016 Atatürk Havalimanı saldırısı, 20 Ağustos 2016 Gaziantep Şahinbey ilçesindeki bir düğündeki saldırı ve 1 Ocak 2016 Ortaköy Reina’daki silahlı saldırı. (Erkmen, 2016).

kamuoyundaki görüşün aksine TSK'nın Suriye topraklarında bulunması, orantılılık ilkesinin ihlali değildir. TSK'nın terörden temizlediği bölgeleri ele geçirmek gibi bir amacı da yoktur. Türkiye'nin hala bu bölgelerde bulunmasının nedeni ise bölgenin terörden tamamen temizlenmesi ve Suriyelilerin tekrar yurtlarına dönüp hayatlarını idame ettirmeleri için gerekli şartları sağlamaktır.

BM Şartında ifade edilen kuvvet kullanmama ilkesinin bir diğer istisnası ise BMGK kararıdır. Bu bağlamda Türkiye'nin harekâtlarının ilgili BMGK kararları kapsamında değerlendirilmesi çalışma açısından önemlidir. Bu noktada aynı zamanda terörle mücadele noktasında evrensel araçlar olan 1368 (2001), 1373 (2001), 1624 (2005), 2170 (2014), 2178 (2014) ve 2249 (2015) sayılı BMGK kararları incelenecektir. 11 Eylül saldırıları sonrasında BMGK'de alınan 1368(S/RES/1368) ve 1373 (S/RES/1373) sayılı kararlar teröre karşı devletlere bireysel ve müşterek meşru müdafaa hakkını tanımıştır. Ayrıca bu kararlarda silahlı saldırı daha geniş kapsamlı ifade edilmiş ve bu da terörle mücadelede devletlerin işini kolaylaştırmıştır. 2005 tarihli 1624 (S/RES/1624), sayılı kararda da devletlere sınırları dahilinde ve dışındaki terör eylemlerini önleme yetkisi tanınmış ve terör unsurlarına cezai yaptırım gerekli görülmüştür. Ayrıca kararda devletlerin terör eylemlerine karşı "gerekli ve uygun önlemleri alması" çağrısında bulunulmuştur (yargıkararları.net, 2018).

2014 tarihli 2170 (S/RES/2170) sayılı kararlara bakacak olursak, bu kararın en önemli özelliği IŞİD ve El-Nusrayı doğrudan bir terör örgütü olarak işaret etmesi ve isim vermesidir. Kararda bu örgütlerin küresel ölçekte tehlikeli eylemlerde buldukları ve ciddi insan hakları ihlallerine sebep oldukları ifade edilmiştir. Bu anlamda 2170 sayılı karar hem doğrudan isim vermesi hem de bu örgütlerle mücadele konusunda devletlere önemli bir yol gösterici olmuştur.

2014 tarihli 2178 (S/RES/2178) sayılı kararda da diğerlerinde olduğu gibi terörizm ve terörle mücadele ile ilgilidir. Bu kararda ilk defa “yabancı terörist savaşçı (foreign terrorist fighters)” kavramı kullanılmış ve hukuki boyut kazanmıştır. Kararda bunlara yönelik alınması gereken tedbirler ifade edilmiş ve devletlere terörle mücadele konusunda görev ve sorumluluklar yüklenmiş ve işbirliğine teşvik edilmiştir. Ayrıca kararda yine yabancı terörist savaşçı olarak adlandırılan IŞİD ve El-Nusra gibi örgütlere yönelik yaptırımlar da yer almıştır.

2015’te Paris’te yaşanan IŞİD saldırılarının akabinde alınan 2249 (S/RES/2249) sayılı karar IŞİD ile mücadele de diğer önemli bir adım olmuştur. Kararda terör örgütleri (IŞİD, El-Nusra) ve bunlarla bağlantılı kişi ve gruplar uluslararası barış ve güvenliğe karşı bir tehdit olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca kararda zikredilen bu terör örgütlerinin her türlü faaliyetlerine karşı devletlere gerekli bütün tedbirleri alma çağrısında bulunulmuştur.

BMGK kapsamında alınan bu kararlar diğer devletlere olduğu gibi Türkiye’ye de terörle mücadele için askeri kuvvet kullanma yetkisi/izni vermektedir. Bu kararlarda IŞİD’in doğrudan bir terör örgütü olarak belirtilmesi Türkiye’nin IŞİD ile mücadelesinde önemli bir gerekçe olmuştur. Bu anlamda Türkiye’nin operasyonlarında bu kararlara atıf yapılmıştır.

Suriye operasyonları ülkemizin başta meşru müdafaa olmak üzere uluslararası hukuktan kaynaklanan hakları ve BMGK’nin terörle mücadeleye yönelik kararları doğrultusunda Suriye’nin toprak bütünlüğüne saygılı bir şekilde icra edilmiş ve edilmektedir. Türkiye uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını kullanırken sivillere karşı da büyük bir hassasiyet göstermiştir. Asıl amacın bölgeyi terör unsurlarından temizlemek ve Suriyelilerin yurtlarına geri sağlamak olduğunu gözler önüne sermiştir.

6. Sonuç

Suriye’de başlayan ve gittikçe şiddetlenen iç savaş belirli bölgelerde otorite boşluğu oluşturmuş ve bu alanlar terör örgütlerinin etkisi altına girmiştir. Özellikle bu bölgeler IŞİD, PYD/YPG-PKK terör örgütlerinin eylemlerini planlayıp uygulamaları için uygun zemin olmuştur. Türkiye ise bu örgütlerin ve eylemlerinin birinci derecede muhatabı olmuş ağır kayıplar vermiştir. Türkiye sınırındaki bu terör tehdidi egemenliği ihlal edici boyuta ulaşmış ve müdahale zorunluluğu doğmuştur. Bu bağlamda Türkiye ulusal güvenlik ve egemenliğini korumak üzere bugüne kadar bölgeye üç sınır ötesi harekât düzenlemiştir.

Türkiye’nin 2016’dan beri Suriye’ye gerçekleştirdiği harekâtlar gerek bölgesel gerek küresel güçlerin tartışma konusu haline gelmiş ve uluslararası kamuoyunda tepki ile karşılanmıştır. Bunların uluslararası hukuka uygun olmadığı, Türkiye’nin işgalci olduğu, sivillerin göz ardı edildiği yönünde doğruyu yansıtmayan ifadelerle harekâtlar engellenmeye çalışılmıştır. Hatta ABD ambargo tehdidinde dahi bulunmuştur. Bu noktada bütün bu eleştirilerin ve tepkilerin yersiz olduğunu ortaya koymak adına Türkiye’nin hukuksal dayanaklarını belirtmek gerekmektedir.

Türkiye Suriye’deki gelişmeler karşısında hem iç hukuktan hem de uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını kullanarak hareket etmiş ve hukuk dışı bir uygulamada bulunmamıştır. Bu bağlamda Türkiye, gerçekleştirdiği harekâtları iç hukuk bağlamında TBMM kararlarına dayandırmış (TBMM: 3/827-2016) ve bu harekâtların meşru temellerini oluşturmuştur.

Harekâtların iç hukukun yanı sıra uluslararası hukuka uygunluğu da bu çalışmanın temel iddiasıdır ve bu bakımdan daha ayrıntılı incelenmelidir. Bilindiği üzere uluslararası hukuka göre kuvvet kullanmak BM Anlaşması başta olmak üzere yasaklanmıştır. Buna rağmen bazı istisnai

durumlarda bu yasak ortadan kalkabilmektedir. Bu istisnalar ise sadece meşru müdafaa hakkı ve BMGK kararlarıdır.

Türkiye, Suriye tarafından gelen saldırılar karşısında ilk olarak yoğun diplomasi kullanmış ancak bir sonuç alamamış ve son çare olarak kuvvet kullanma seçeneğini hayata geçirmiştir. Türkiye bu noktada kuvvet kullanma yasağını ihlal ettiğine yönelik eleştiriler karşısında BM Anlaşması 51. Maddede düzenlenen meşru müdafaa hakkını kullandığını resmi makamlarca duyurmuştur. Bu maddeye göre, “Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu ,yenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına halel getirmez. Üyelerin bu meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen Güvenlik Konseyine bildirilir ve Konseyin işbu Antlaşma gereğince uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez.” Bu bağlamda Türkiye BM Anlaşması 51. Maddede yer alan meşru müdafaa hakkını kullanmış olup bir devlet olmanın gereklerini yerine getirmiştir. Çünkü bir devletin asli görevleri sınırlarını ve vatandaşlarını korumaktır, bu açıdan meşru müdafaa Türkiye’nin en doğal hakkıdır ve uluslararası hukuka da aykırılık teşkil etmemektedir.

Türkiye’nin bu harekâtları ayrıca meşru müdafaa ilkesinin gereklilik, orantılılık ve aciliyet şartlarına da uymaktadır. Öyle ki harekâtlar öncesinde Suriye tarafından sınırlarımıza saldırılar ve bunlara bağlı can kayıpları artmıştır. Bu gelişmeler operasyonların gerekliliğini ve aciliyetini gözler önüne sermiştir. Bununla beraber harekâtlar sırasında sadece terör örgütlerini bertaraf edecek oranda güç kullanılmış ve sivillerin herhangi bir zarara uğramamaları için gereken önlemler alınmıştır ve meşru müdafaanın orantılılık şartına da uyulmuştur. Bu

durum, resmi olarak ta TSK tarafından “Türkiye’ye yönelik silahlı saldırılar karşısında Türkiye’de en doğal hakkı olan meşru müdafaa hakkını kullanarak harekete geçmiştir. Haklarımızı dünyaya duyurmak ve bunları garanti altına almak için bu gayreti göstermek zorundayız. Harekâtın planlama ve icrasında sadece teröristler ve bunlara ait barınak, sığınak, mevzii, silah, araç ve gereçler hedef alınmakta olup, sivil/masum kişilerin ve çevrenin zarar görmemesi için her türlü dikkat ve hassasiyet gösterilmektedir (tsk.tr, 2018)” şeklinde ifade edilmiştir. Bütün bunlar dikkate alındığında Türkiye’nin Suriye’ye gerçekleştirdiği sınır ötesi harekâtların meşru müdafaa ilkesine ve dolayısıyla uluslararası hukuka uygunluğuna dair bir beis bulunmamaktadır.

Türkiye’nin Suriye’ye yönelik sınır ötesi harekâtlarının uluslararası hukuka uygunluğu ortaya koymak adına BMGK’nın ilgili kararlarının da incelenmesi elzemdir. Bu bağlamda BMGK’de terörle mücadele kapsamında alınan 1368 (2001), 1373 (2001), 1624 (2005), 2170 (2014), 2178 (2014) ve 2249 (2015) sayılı kararlar ele alınmalıdır. Bu kararların ortak noktaları terörle mücadelede devletlere “gereken her türlü önlemin alınması” konusunda yetki vermesidir. Ayrıca bu kararlar terör örgütlerini doğrudan isim vererek işaret etmiş ve bu örgütlerle mücadele noktasında devletlere kolaylık sağlamıştır. Bu kararları dayanak noktası olarak kabul eden Türkiye IŞİD ile mücadelede başarılı olmuş ve uluslararası kamuoyu karşısında harekâtlarını meşrulaştırmıştır. 2016 yılından itibaren Suriye’ye gerçekleştirdiği bu operasyonlarla dünyaya çok önemli mesajlar verilmiştir. Bu anlamda Türkiye, sınırında bir terör koridorunun oluşmasına asla izin vermeyeceğini, egemenlik ve bağımsızlığını ne pahasına olursa olsun koruyacağını ve terörle mücadeleden asla vazgeçmeyeceğini bütün dünyaya bir defa daha ispatlamıştır. Aynı zamanda hem diplomaside hem de saha da önemli ve vazgeçilemez bir aktör olduğunu gözler önüne sermiştir.

Kaynakça

- Akutay, S. S. ve Ateş D. (2013). Türkiye'nin Sınır Ötesi Operasyonlarının Hukuki Çerçevesi. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 17(3), 109-146
- Aral, B. (1999), Uluslararası Hukukta Meşru Müdafaa Hakkı, Siyasal Kitabevi. Ankara
- Gillard, E.C. (2013). The Law Regulating Cross-Border Relief Operations. International Review of the Red Cross, 95 (890), 351–382.
- Gonzalez, O. (2015). The Pen and the Sword: Legal Justifications for the United States Engagement Against the Islamic State of Iraq and Syria (ISIS). Fordham International Law Journal. 39(1), 131-178
- Greenwood, C. (2002). International Law and the War Against Terrorism. International Affairs. 78(2). 301-317
- Hinnebusch, R. (2017) Authoritarian Resilience and the Arab Uprising: Syria in Comparative Perspective, Ortadoğu Etütleri, 7(1).
- Holzgrefe, J.L ve Keohane, Robert O. (2003). Reforming the International Law of Humanitarian Intervention, Buchanan, A. Humanitarian Intervention: Ethical, Legal, and Political Dilemmas. Cambridge University Press. New York
- Hufnagel, S. Harfield, C. ve Bronitt, S. (2012). Cross-Border Law Enforcement – Regional Law Enforcement Cooperation – European, Australian and Asia-Pacific Perspectives- Routledge. London
- Murphy, S. D. (2009). The International Legality of U.S. Military Cross-Border Operations From Afghanistan Into Pakistan. The George Washington University Law School Public Law and Legal Theory Working Paper. No. 451.
- O'Connell, M. E. (2012). American Exceptionalism and the International Law Of Self-Defense. Denver Journal of International Law And Policy, 31(1). s. 42-57
- Orhan, O. (2016). Fırat Kalkanı: Hedefler, Fırsatlar ve Riskler. Ortadoğu Araştırmaları Merkezi ORSAM.8(77).
- Schmitt, M. N. (2013). The Syrian Intervention: Assessing the Possible International Law Justifications. International Law Studies. No. 89. S. 744-756
- Şen, A. (2015). Suriye Askeri Muhalefeti Raporu Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi. ORSAM. Rapor No: 202
- Taşdemir, F. ve Özer, A. (2017). Kuvvet Kullanma Hukuku Açısından Fırat Kalkanı Operasyonu. Akademik Hassasiyetler, 4(7). s. 53-70.
- Taylor, A. J. (2016). Thoughts on the Nature and Consequences of Ungoverned Spaces. SAIS Review of International Affairs, 36 (1), 5-15.
- Yargıtay 16. Ceza Dairesi, Esas No: 2015/3515, Karar No: 2015/2323

İnternet Kaynakları

- <https://www.aa.com.tr/tr/baris-pinari-harekati/baris-pinari-harekati-basladi/1607139>,
Erişim Tarihi: 10.12.2019
- <https://erusam.erciyes.edu.tr/sayfa/2218/baris-pinari-harekati-basladi.html>, Erişim Tarihi: 18.12.2019
- <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>, Erişim Tarihi: 10.12.2020
- <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43414137>, Erişim Tarihi: 15.16.2019
- <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49991916>. (2019 c) Erişim Tarihi: 03.01.2020
- <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-50076380>. (2019 b) Erişim Tarihi: 30.12.2019
- <https://www.cfr.org/interactive/global-conflict-tracker/conflict/civil-war-syria>. 2019,
Erişim Tarihi: 15.12.2019
- <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-suriyenin-topraklarinda-bizim-gozumuz-yok-suriyeyi-bolup-parcalamak-isteyenlerin-karsisinda-duruyoruz>, (2019). Erişim Tarihi: 13.12.2019
- <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/9102019-02880>, Erişim Tarihi: 18.12.2019
- Köker, İ. (2019). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42323920>. (2019). Erişim Tarihi: 10.12.2019
- <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/baris-pinari-harekati-nedir-neden-baris-pinari-adi-verildi-41348561>. (2019). Erişim Tarihi: 20.12.2019
- <https://www.cnnturk.com/turkiye/basbakanlik-acikladi-iste-zeytin-dali-harekatinin-12-nedeni?page=1>, (2018). Erişim Tarihi: 13.12.2019.
- <https://www.cnnturk.com/turkiye/msbden-baris-pinari-harekati-aciklamasi>, (2019). Erişim Tarihi: 24.12.2019
- <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/111067/-suriye-nin-kuzeyinde-bir-terror-devletinin-kurulmasına-musaade-etmeyeceğiz-> Erişim Tarihi: 13.12.2019
- https://www.trtturk.com.tr/haber/avrupa/hedefte-sadece-terror-orgutleri-var_7884, (2019). Erişim Tarihi: 10.01.20
- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 2005 Tarihli 1624 Sayılı Karar (S/RES/1624), <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1624>
- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 2001 Tarihli 1368 Sayılı Karar (S/RES/1368), [https://undocs.org/S/RES/1368\(2001\)](https://undocs.org/S/RES/1368(2001))
- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 2001 Tarihli 1373 Sayılı Karar (S/RES/1373),

[https://undocs.org/S/RES/1373\(2001\)](https://undocs.org/S/RES/1373(2001))

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 2014 Tarihli 2170 Sayılı Karar, (S/Res/2170),
[https://www.undocs.org/S/RES/2170%20\(2014\)](https://www.undocs.org/S/RES/2170%20(2014))

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 2014 Tarihli 2178 Sayılı Karar, (S/Res/2178),
[https://www.undocs.org/S/RES/2178%20\(2014\)](https://www.undocs.org/S/RES/2178%20(2014))

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 2015 Tarihli 2249 Sayılı Karar
(S/RES/2249),<http://unscr.com/en/resolutions/doc/2249>

<https://www.trthaber.com/haber/dunya/suriyeliler-el-baba-donmeye-basladi-300958.html>, Erişim Tarihi: 11.12.2019

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/tsknin-sinir-otesi-operasyonlari>, Erişim Tarihi:
1.12.2019

http://www.mfa.gov.tr/sc-31_-30-agustos-2016_-disisleri-bakanligi-sozcusu-tanju-bilgic_in-abd-savunma-bakani_-savunma-bakanligi-sozcusu_-beyaz-saray-s.tr.mfa

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50230139,2019> . (2019 a) Erişim Tarihi:
21.01.2019

<https://www.unhcr.org/tr/en/cross-border-operation>, Erişim Tarihi: 15.12.2019

<https://www.yargikararlari.net/konu/teror-ve-uluslararası-hukukta-tahrik.13/>, (2018).
Erişim Tarihi: 06.01.2020

Acun, C. (2016). “5 Soru: Fırat Kalkanı Operasyonu”. Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı, SETAV, <https://www.setav.org/5-soru-firat-kalkani-operasyonu/>, Erişim Tarihi: 09.12.2019

Durgun, H. (2018). <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201809071035088936-dsm-suriye-kuzey-ozerk-yonetim/>, Erişim Tarihi: 13.12.2019

Erkmen, S. (2016). IŞİD Türkiye’de Neyi Hedefliyor?<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/isid-turkiyede-neyi-hedefliyor>.Erişim Tarihi: 20.12.19

Hugo, S. ve Gillard, E.C. (2013). Ethicaland Legal Perspectives on Cross-Border Humanitarian operation Humanitarian Practice Network.
<https://odihpn.org/magazine/ethical-and-legal-perspectives-on-cross-border-humanitarian-operations/>. Erişim Tarihi: 10.12.2019

Jager, J. (2016), Turkey’s Operation Euphrates Shield: An Exemplar of Joint Combined Arms Maneuver. Small Wars.
<https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/turkey%E2%80%99s-operation-euphrates-shield-an-exemplar-of-joint-combined-arms-maneuver>. Erişim Tarihi: 10.12.2019

Karabat, A. (2014). 'IŞİD Devlet Olmak İstiyor', <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera->

ozel/isid-devlet-olmak-istiyor, Erişim Tarihi: 17.12.2019

Kardaş, Ş. (2014). Ankara'nın IŞİD Planının Merkezi Suriye. <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/ankaranin-isid-planinin-merkezi-suriye>. (Erişim Tarihi: 15.12.2019)

Leigh, K. (2014). How the Kurdish PYD Operates Itsown Autonomous Government. Human Rights Watch. <https://www.newsdeeply.com/syria/articles/2014/02/18/how-the-kurdish-pyd-operates-its-own-autonomous-government>. Erişim Tarihi: 01.12.2019

Özçelik, N. ve Acun, C. (2018). Terörle Mücadelede Yeni Safha Zeytin Dalı Harekatı, SETA, Rapor No:105, https://setav.org/assets/uploads/2018/04/Rapor_TEM.pdf, Erişim Tarihi: 13.12.2019.

https://www.academia.edu/22070016/SUR%C4%B0YE_ASKER%C4%B0_MUHALE_FET%C4%B0_ORTADO%C4%9EU_STRATEJ%C4%B0K_ARA%C5%9ET_IRMALAR_MERKEZ%C4%B0_CENTER_FOR_MIDDLE_EASTERN_STRATEGIC_STUDIES. Erişim Tarihi: 5.12. 2019

Tharoor, I. (2016). Turkey's Syria offensive is as much about the Kurds as ISIS. The Washington Post. <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/08/24/turkeys-syria-offensive-is-as-much-about-the-kurds-as-isis/>. Erişim Tarihi: 11.12.19

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2_istatistik.tutanak_hazirla?v_meclis=&v_donem=&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabasilik=YETK%DD%20%DDSTEMLER%DD&v_altbaslik=YURT%20DI%DEI%NA%20ASKER%20G%D6NDER%DDL%MES%DD&v_mv=&v_sb=&v_ozet=&v_kelime=&v_bastarih=&v_bittarih=, Erişim Tarihi: 06.03.2020

Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu. USAK. Kuzey Irak Operasyonu Raporu, (2007). <https://docplayer.biz.tr/7519847-U-s-a-k-kuzey-irak-operasyonu-raporu.html>. Erişim Tarihi: 11.12.2019

Ulutaş U. ve Duran, B. (2016). Türkiye'nin DEAŞ'la Mücadelesinin Kritik Dönemeci: Fırat Kalkanı Harekâtı, SETA, Türk Dış Politikası Yıllığı, <http://setav.org/assets/uploads/2017/08/TDP2016IlkMakale.pdf>. Erişim Tarihi: 13.12.2019

Ünal, S. (2018). "Afrin için 'diplomatik harekât'" <https://www.sabah.com.tr/dunya/2018/01/21/afrin-icin-diplomatik-harekt>, Erişim Tarihi: 17.12.2019.

<https://www.mgk.gov.tr/index.php/29-mart-2017-tarihli-toplanti>, (2017). Erişim Tarihi: 16.12.2019

<https://tr.euronews.com/2018/03/12/-suriye-de-2011-den-bu-yana-olenlerin-say-s-yar-m-milyonu-gecti->. (2018). Erişim Tarihi: 20.10.2019

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/10/10/baris-pinari-harekati-nedir-operasyon-basladi-cumhurbaskani-erdogan-baris-pinari-aciklamasi?paging=4>, (2019).
Erişim Tarihi: 18.12.2019

<https://www.stratejikortak.com/2019/12/baris-pinari-harekati-haritasi.html>. (2019).
Erişim Tarihi: 15.12.2019

<https://www.tsk.tr/Home/Detay/500>, Erişim Tarihi: 13.12.2019